

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska fakultetsnämnden

Box 256
SE-751 05 Uppsala

REMISSYTTRANDE

1 (4)

2025-03-28

JURFAK 2024/57

Justitiedepartementet

**Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare
(SOU 2024:93)
(Ju2024/02655)**

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Juridiska fakulteten instämmer i att barn under 15 år som begår allvarliga brott är ett växande samhällsproblem. Att myndigheter kan förebygga att unga personer anlitas för att utföra allvarliga brott i en gängkriminell miljö är av största vikt. Juridiska fakulteten ställer sig i stort bakom utredningens förslag. Däremot menar fakulteten att utökad repressiv lagstiftning avseende unga måste ske med stor försiktighet, särskilt när det gäller barn och i dessa ske med hänsyn till barns rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Sammanfattning

Juridiska fakulteten:

- anser att utredningen väl har avvägt en förlängd häktningstid av barn och att en sådan endast ska ske vid de allvarligaste brotten (synnerliga skäl). Däremot anser fakulteten att förlängda häktningstider mot barn bör utredas ytterligare med hänsyn till barnets bästa i art. 3 samt art. 37 c i barnkonventionen.
- ser positivt på förslaget om att förtydliga barns rätt till juridiskt biträde vid utredning och eventuell bevistalan.
- avstyrker att beslut om att tillfälliga hemliga tvångsmedel ska få beslutas av polismyndigheten och anser möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år behöver utredas ytterligare.

Särbehandling av barn

Barn under 15 år kan (enligt dagens lagstiftning) begå brott men får inte dömas till påföljd. Att barn särbehandlas i rättssystemet motiveras av barn inte har samma mognad och utveckling som vuxna. Forskning visar också att barn påverkas allvarligare (än vuxna) vid intrång i den personliga integriteten och framför allt vid frihetsberövanden (se nedan).

När barn under 15 år misstänks för brott är det primära syftet att utreda barnets behov av sociala insatser 31 § Lag (1963:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Vid allvarigare brottslighet kan det även finnas anledning för åklagare att väcka bevisstalan enligt 38 § LUL för att utreda ansvarsfrågan. Även när det gäller tvångsmedel mot unga lagöverträdare finns särskilda regler i LUL, den s.k. försiktighetsprincipen, som innebär att hänsyn måste tas till det intrång tvångsmedlet innebär utifrån barnets bästa.

Att barn anlitas av personer i s.k. gängkriminalitet är ett allvarligt samhällsproblem. När det gäller åtgärder mot unga lagöverträdare har i repressivt hänseende under de senaste åren flera ändringar införts i straffrätten, bland annat slopande av ungdomsreduktion för unga mellan 18 och 21 år (Prop. 2021/22:17), men även i annan lagstiftning. Denna förändring har i sin tur har fått földeffekter inte bara för den straffrättsliga bedömningen utan även för processrättsliga och förvaltningsrättsliga regler och har även påverkat lagstiftningen avseende barn under 18 år. Det finns i dagsläget flera förslag med åtgärder mot unga lagöverträdare. En särskild utredare ska överväga en sänkning av straffbarhetsåldern och föreslå ändringar som innebär en minskad betydelse vid straffmätningen för unga lagöverträdare mellan 15–17 år (SOU 2024:23). Härutöver har ett förslag angående påföljder för unga om att slutna ungdomsvård ska utmönstras och påföljder för unga med förslag om att påföljden slutna ungdomsvård ska utmönstras och att unga lagöverträdare i stället ska dömas till fängelse. Fängelsepåföljden ska verkställas på särskilda ungdomsavdelningar på Kriminalvårdens befintliga anstalter men på särskilda ungdomsavdelningar anpassade till barn och ungas behov. Utöver detta ska den tillsatta Straffreformsutredningen (Dir 2023:115 och 181) bland annat föreslå en straffskärpningsbestämmelse för brott som har samband med kriminella nätverk.

Med hänsyn till de många pågående utredningarna anser Juridiska fakulteten sammantaget att denna utredning bör avvakta resultatet av andra utredningar samt utreda vilka konsekvenser dessa får för härvarande utredning och barns rättigheter enligt barnkonventionen. Därutöver bör hänsyn tas till nya Socialtjänstlagen som träder i kraft 1 juli 2025 och innebär att socialtjänsten har ett utökat ansvar för brottsförebyggande arbete. Detta för att inte straff- och processrättslig lagstiftning blir kontraproduktiv i förhållande till socialtjänstlagens uppdrag om brottsförebyggande åtgärder.

Häktning av barn

Juridiska fakulteten anser, som nämns ovan, att utredningens förslag om utökade häktningstider för barn är väl avvägt. Däremot anser fakulteten att frågan bör utredas vidare med hänvisning till den kritik Sverige har fått från FN:s barnrättskommitté angående barn i häkte och hur det

påverkar barn särskilt. Även om den synpunkt som utredningen anger, att det även ligger i barnets intresse att komma ur kriminalitet och därmed är förenlig med barnkonventionen, så anser fakulteten att det kan ifrågasättas, att som anges i utredningen samhällets intresse av att utreda brott ska väga tyngre än barnets rättigheter enligt art. 3 (barnets bästa), 37 (att frihetsberövande av barn bara får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid) och 37 c (att barn ska behandlas humant och med värdighet) i barnkonventionen. Fakulteten anser att Barnrättskommitténs kritik mot Sverige för långa häktningstider och att barn kan sitta häktade med fulla restriktioner talar emot utredningens förslag om att tiden för att hålla barn häktade ska utökas till fem månader (från idag tre månader). Härutöver anser fakulteten att möjligheten till fulla restriktioner för barn bör utredas ytterligare. Barnombudsmannen har i rapporten "Barn i häkte" beskrivit barns upplevelser av att befinna sig i häkte. Rapporten visar på den negativa psykiska påverkan häktning har på barn. Barn beskriver dels hur tiden upplevs som mycket lång, dels vad det innebär att inte få ha kontakt med sin familj. Även Advokatsamfundet har i vissa sammanhang kritiserat den begränsade möjligheten till kontakt med juridiskt biträde barn i häkte har. Fakulteten anser mot den bakgrunden att en utvidgning av häktningstider för barn och restriktioner behöver utredas ytterligare. Detta gäller i än större mån när barnet är under 15 år.

Juridiskt biträde för barn

Juridiska fakulteten ser positivt på de förslag som utredningen anger angående utvidgning av barns rätt till juridiskt biträde under polisutredningar som inleds på begäran av en socialnämnd och vid utredningar enligt 31 § tredje stycket LUL. Fakulteten instämmer även i förslaget om att tingsrätterna även ska få pröva frågor om juridiskt biträde för barn under 15 år misstänkta för brott under kvällsberedskap. Däremot kan utredningens bedömning att brottsmisstänka barns rätt till juridiskt biträde fullt ut redan idag lever upp till barnkonventionen ifrågasättas då barn, som Barnkonventionsutredningen har påpekat, inte idag har (eller kommer att få) en otvetydig rätt till juridiskt biträde under en brottsutredning (LUL 32 a § och SOU 2020:63).

Juridiska fakulteten instämmer i utredningens förslag om att en offentlig försvarare alltid bör utses om åklagare väcker beivringen. Fakulteten instämmer i utredningens tolkning av art. 40.2 (b) (iii) att barn i dessa fall alltid ska företräddas av ett juridiskt biträde då det gäller mycket allvarlig brottslighet. Fakulteten anser däremot att det kan finnas behov att även i ett tidigare stadie, under brottsutredningen, vid misstanke om allvarlig brottslighet.

Hemliga tvångsmedel

Juridiska fakulteten inser vikten av de rättsutredande myndigheternas möjlighet att använda hemliga tvångsmedel även mot barn. Som

utredningen framhåller är denna typ av tvångsmedel den mest integritetskränkande av tvångsmedlen. Fakulteten anser därför att även lagstiftningen på detta område måste ske med stor försiktighet och att en intresseavvägning måste göras till förmån för barnets bästa och efter noggrann behovsprövning.

Som utredningen konstaterar får hemliga tvångsmedel under en förundersökning eller utredning enligt 31 § LUL som huvudregel inte riktas mot ett misstänkt barn under 15 år. Utredningens motiveringar till att hemliga tvångsmedel mot någon – att polisen skulle få en bredare bild av barns delaktighet i allvarliga brott och i utredningssyfte, samt att misstänkta barn genom användning av hemliga tvångsmedel kan frias från brott – kan enligt fakulteten inte ”läka” den integritetskränkning som användandet av hemliga tvångsmedel innebär efter att ett brott har begåtts. Fakulteten menar dock att något som skulle tala för möjligheten att använda hemliga tvångsmedel mot någon under 15 år skulle vara att förhindra allvarlig brottslighet, men att detta behöver utredas vidare.

Juridiska fakulteten avstyrker utredningens förslag om att tillfälliga hemliga tvångsmedel ska få beslutas av polismyndigheten. Anledningen är att det idag är åklagare som är förundersökningsledare i de ärenden som avses och att det redan idag finns en möjlighet för åklagare att fatta interimistiska beslut i brådskande situationer. Den av utredningen förslagna ordningen, menar fakulteten, skulle innebära ett alltför stort avsteg från den ordning som råder idag kring vilka rättsliga instanser som ska pröva om det föreligger förutsättningar för användning av hemliga tvångsmedel.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av universitetslektor Malou Andersson. Ytrandet har på delegation avgivits av fakultetens dekanus, professor Anna Singer.

Anna Singer